

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Fenomenet ateismen, en utmaning för teologin

Noen tanker om økumenikk og
ymse fenomener i kirken(e). En polemikk

Bokanmeldelser

Statskirkens medlemsregister

Nr. 4 – 2009. Årg. 121

Innholdsfortegnelse

3	Redaktørens hjørne: Avskjed Av Henrik Holm	Sekularismens ansikter Sindre Bangstad Sekularismens ansikter Av Olav Hovdelien
4	Fenomenet ateismen, en utmaning för teologin Av Tomas Orylski	Modernistisk kunst Utfordringer Per Thomas Andersen: Modernisme: Tverrestetiske peilinger i musikk, billedkunst og litteratur. Av Ola Tjørhom
11	Noen tanker om økumenikk og ymse fenomener i kirken(e). En polemikk Av Anna Rögnvaldsdøttir	Harald Olsen: Økenvind, arven fra ørkenens fedre og mødre. Av f. Arne Fjeld, O.P.
16	Bokanmeldelser: "Tja til hijab" Cora Alexa Døving Integrering. Teori og empiri. Av Olav Hovdelien	25 Leserinnlegg
	Keltisk inspirasjon Ted Olsen Kristendommen og kelterne Av Reidar Huseby	28 Blikk på tiden: I. Den norske kirke Av Msgr. Torbjørn Olsen
		30 Blikk på tiden: II. Statskirkens medlemsregister Av Msgr. Torbjørn Olsen

Utgiver: Oslo Katolske Bispedømme.
Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf: 23 21 95 00
(redaksjonen)/ 23 21 95 00 (ekspedisjon og
adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43.
E-post: tidsskriftet@katolsk.no
Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

Redaksjon: Ansvarlig redaktør: Henrik Holm.
E-post: henrik.holm@katolsk.no

Redaksjonsmedlemmer: Olav Egil Aune, p. Arnfinn
Haram o.p., Hanne Andrea Kraugerud, Brynjulv
Norheim og Øivind Varkøy.

Redaksjonsråd: Håkon H. Bleken, p. Arne Fjeld

o.p., Sigurd Hareide, Nils Heyerdahl, Henning
Laugerud, sr. Else Britt Nilsen o.p. og Magdalene
Thomassen.

Faste medarbeidere: Janne Haaland Matlary og
Kåre Langvik-Johannessen.

Abonnement: Årsabonnement kr. 300,- (Norge)/
kr. 325,- (øvrige europeiske land)/kr. 345,-
(andre verdensdeler). Bankgiro: 3000 20 01485.
(IBAN No 8130002001485, BIC Plus No 22)

Redaksjonsslutt: 10. september 2009

Design: Molvik grafisk AS, Asgeir Dahlby

Trykk: Molvik grafisk AS

Avskjed

På katolsk.no kunne man rett før sommeren lese at Oslo Katolske Bispedømme tar over driften av St. Olav forlag. Knut Solum har i en årrekke drevet St. Olav forlag ved siden av sitt eget forlag (Solum forlag). I sine utgivelser har forlaget greid å bevare balansen mellom oversettelser av såkalte “must”-bøker og litt mer alternativ litteratur. Utvalget av spirituell litteratur vitner samtidig om en god sans for hva som er noe mer enn lettfattelig åndelig oppbyggelse. At Pavens bok om Jesus ikke ble utgitt på St. Olav forlag, men på avenir forlag (som tilhører Luther forlag) var en merkelig sak mange med rett var forundret over. St. Olav forlag har til nå vært spesielt interessant for mennesker som søker fordypning i troen med et spørrende sinnelag. Med glede har tidsskriftet St. Olav anmeldt en rekke av forlagets utgivelser. Derfor gjenstår det å takke Knut Solum for det fantastiske arbeidet han har nedlagt i driften av St. Olav forlag!

Både forlaget og tidsskriftet står overfor en ny fremtid: Dette nummeret av tidsskriftet St. Olav er nemlig det siste nummer som blir utgitt med undertegnende som redaktør. Derfor har jeg lyst til å benytte anledningen til å takke enkelte personer:

- I de tre årene jeg har virket som redaktør har tidsskriftet alltid hatt redaksjonell

frihet. Det takker jeg biskop Bernt Eidsvig for.

- Blant de mange bidragsyterne og faste medarbeidere vil jeg spesielt takke sr. dr. Else Britt Nilsen, generalvikar Arne Marco Kirsebom, msgr. dr. Torbjørn Olsen, prof. Ola Tjørhom og prof. Øivind Varkøy for de mange meget interessante uoppfordrede artikler og innlegg. De har brakt mye liv inn i tidsskriftet.

- En spesiell takk går også til Mia Corneliussen og Vidar Eide som trofast har ordnet med abonnentene.

- En stor takk går til Molvik grafisk og spesielt til deres meget dyktige grafiske designer Asgeir Bakken Dahlby.

For noen måneder siden sluttet kansellist Ulrik Sverdrup-Thygeson i Oslo Katolske Bispedømme. Ham gjelder en stor takk på tidsskriftets vegne. Det er få forundt å ha en så solid, åpen, vennlig og lyttende overordnende. Han har vist stor interesse for tidsskriftet og alltid sett den viktige rolle det har i formidlingen av katolsk tro og kultur.

For meg har det vært viktig at St. Olav ikke skal være et fordypende menighetsblad, men et tidsskrift som tar for seg fyllden i Kirkens tro. Jeg håper St. Olav tidsskrift går en spennende fremtid i møte! Takk for meg! ■ *HH*

Fenomenet ateismen, en utmaning för teologin

Red.: I forbindelse med at Newman-instituttet i Uppsala har fått høskolestatus, trykker vi en artikkel fra en av dets dosenter. Tidsskriftet St. Olav gratulerer og håper at instituttet kan sørge for frukter i nabolandet Norge. Newmann-Instituttet er den første anerkjente katolske høskole i Nord-Europa!

AV TOMAS ORYLSKI

Dosent ved Newman-Instituttet i Uppsala

Det har blivit på modet idag bland arvtagarna till den ateistiska tanken¹ att tala allmänt om religion, och i synnerhet om kristendomen. Vissa av dem med Michel Onfray i spetsen försöker skapa sig berömmelse genom att attackera trosuppfattningar som inte längre representerar någon fara för dagens västerländska fritänkande människor². Andra med Alain Badiou och Slavoj Zizek som sina förespråkare försöker intellektuellt kolonisera arvet från kristendomen för sina egna ideologiska syften³ eller, såsom André Comte-Sponville gör, söker de en särskild andlighet utan Gud endast för ateister⁴. Uppenbarligen är religionen som tema på tapeten hos de nya ateisterna och ateismen som filosofisk tanke iklädd i nya färger tycks gå bra i Västerlandet⁵.

På följande rader kommer jag inte att gå in på debatten om ateismen förstådd

som filosofisk tanke, opinion eller ett sekulariserat sätt att se på tillvaron. Jag ska således inte försöka filosofisk diskutera skälen till otron och söka argument för att bevisa Guds existens. Mitt intresse är snarare att studera ateismen som ett vidsträckt socio-historiskt och kulturellt fenomen utbrett överallt i Västerlandet. Jag ska försöka förstå detta fenomen som i Europa ofta kallas "en värld av icke troende" och försöka att ge det teologiska svaret. Detta den västerländska ateismens kulturella fenomen tycks vara länge. Allt tyder på att detta fenomen kommer, genom globaliseringens processer, att svämma över Västvärlden och breda ut sig över alla regioner på jordklotet. Man bör betrakta dagens fenomen ateismen som en av civilisationens mest utmärkande vändpunkter. Varför? Så långt som man kan komma bakåt i civilisationernas historia karaktär-

1 Gilles Deleuze och Michel Onfray skriver sig tydligt i Nietzsche's tanke, Alain Badiou i Sartre's och André Comte-Sponville i Camus.

2 Michel Onfray, *Traité d'athéologie* (Paris: Grasset, 2005). På svenska: *Handbok för ateister: En ateologisk betraktelse*, övers. Jim Jakobsson, (Stockholm: Nya Doxa, 2006). Se även en bokens recension av Ruth Lötmarker, "Kristendomen är en hysterisk nevros", i:

Svenska Dagbladet, Under strecket (19/12 2005).

3 Alain Badiou, *Saint Paul. La fondation de l'universalisme* (Paris: Presses Universitaires de France, 1997). Slavoj Zizek, *The Puppet and the Dwarf. The Perverse Core of Christianity* (Cambridge: MIT Press, 2003). Se även: Ola Sigurdson, *Paulus-filosofernas apostel? Badiou, Agamben, Zizek i: Glänta 4/2005, 61-72.*

4 Se, André Comte-Sponville, *L'esprit de l'athéisme.*

Teologisk essay

iseras mänskligheten av religiösa tecken, den lever i det heligas klimat, dess tanke utvecklas i tron på det gudomliga. Och nu uppträder idag, i tillblivelse sedan flera sekler, en ny människa, en människa utan gud (inte alltid mot Gud) och som berömmar sig av att ha gjort sig av med Gud, eller som, enklare och oftare, lever utan att ställa sig frågan om Gud eftersom Gud tycks henne som icke nödvändig för ens lyckan. Hur har vi kommit därhän?

Generellt sett, fram till Upplysningstiden hade människorna i västvärlden inte ifrågasatt Guds existens. Hävdandet av Gud som nödvändig innebar ett gemensamt krav för den traditionella teologin och för den filosofi, som var gällande fram till Upplysningstiden. Vändpunkten med moderniteten inträffade, när förklaringen med Gud inte längre med nödvändighet gjorde sig gällande. Den första chocken kom med det vetenskapliga yttrande, som inte längre ansåg det vara nödvändigt att låta Gud ingripa för att förklara universum, dess ordning och lagar och inte heller som förklaring till uppkomsten av livet, arternas ursprung eller utvecklingen av människan. Filosofin å sin sida krävde att få bedriva filosofisk forskning i frihet, att tänka fritt och att få göra bl.a. en rationell tolkning av den heliga skriften. På så sätt födes på kristendomens mark en kristet färgad rationalism. Med andra ord, den rationalism som sprungit fram ur Upplysningens filosofi hade sina rötter i 1600-talets kristna spiritualitet. Därefter har den sekulariserat sig. Denna tes formulerades nyligen av den franske historikern och specialisten på denna tidsepok, Jacques Le Brun. I sin bok med titeln *Le Pur Amour de Platon à Lacan*⁶, lyfter han som bevis på sin tes fram

begreppet "ren kärlek". Det handlar där om en Guds kärlek som är totalt osjälvisk, vars teoretiker var François de Salignac de La Mothe - Fénelon (1651-1715) och som karaktäriseras av detta 1600-tals spiritualitet⁷. Detta begrepp "ren kärlek" kommer att hos Emmanuel Kant, själv läsare av Fénelon, bli till begreppet "den rena viljan", dvs. ren från varje egoistiskt intresse. På denna "rena vilja" kommer Emmanuel Kant (1724-1804) att grunda det moraliska kategoriska imperativet, det rena praktiska förnuftets autonoma morallag. "Moderniteten" skakade den västerländska civilisationen genom att verka en splittring mellan det som kallas "kristna eran" och modern tid. Den karaktäriseras av uppkomsten av "subjektet", av individen. Detta "subjekt" kommer att befria sig på två nivåer. För det första från den kristna traditionens tvång genom det systematiska bruket av det kritiska förnuftet, och för det andra befriar det sig från maktens tvång, politiskt och religiöst. "Subjektet" gör det genom krav på tankens och ordets frihet. Allmänt förs den moderna tanken tillbaka till den franske filosofen René Descartes (1596-1650) som år 1637 publicerade sin *Discours de la méthode*, en bok författad på franska – och inte mer på latin – alltså på ett allmänt språk. Detta verk markerar den moderna tankens början. Som katolik skolades Descartes hos jesuiterna. Genom att nämna detta vill jag inte påstå att det var dessa påvens trogna munkar som hjälpte fram sin elev att syssla med revolutionära verksamheter. Men uppenbarligen sökte de att utveckla hos dåtidens alla sina studenter en förmåga till en solid och oberoende tänkande som slutade ofta med oväntade resultat. Som kristen alltså genom att

Introduction à une spiritualité sans Dieu (Paris: Albin Michel, 2006).

⁵ Michel Onfray's ovannämnda "handbok" för ateister såldes i Frankrike i över 200.000 exemplar!

⁶ Jacques Le Brun, *Le Pur Amour de Platon à Lacan* (Paris: Seuil, 2002).

⁷ Det handlar om kvietism, en religiös doktrin som grundades av den spanske teologen Miguel de Molinos

(1628-1696). Han fördömdes av katolska kyrkan år 1687. Fénelon kom i kontakt med kvietism tack vare en ung änka Madame Jeanne-Marie Bouvier de la Motte Guyon (1648-1717). Han har inspirerats av Guyons idéer i sin bok "*Explication des maximes des saints sur la vie intérieure* (1697)".

använda *det metodiska och systematiska tvivlet* grundar Descartes den berömda princip som formulerat subjektets autonomi: "Cogito ergo sum"⁸. Denna händelse var under förberedande sedan länge, ty den har sina rötter i själva Evangeliet. Jesus kallade människorna att befria sig från de idéer och religiösa seder som höll dem i en position av fruktan och förslavning inför Gud. Jesus uppmanade människorna att befria sig från de känslor som hindrar dem att bli medvetna och att växa i sin frihet inför Gud. Men den kristna religionen bidrog genom sina bruk och sin undervisning att hålla kvar sina medlemmar i ett tillstånd av underkastelse, inte bara under Gud den allsmäktige utan likaledes under sig själv, sina heliga institutioner och sina hierarkiska representanter. Det var så som det kristna subjektet genom seklerna kände sig slitits mellan evangeliet och dess budskap och religionen uppfattad som ett system befast i riter, lagar och institutioner. Det kristna subjektet kände sig ofta förhindrad av religionen i sina av evangeliet inspirerade frihetssträvanden⁹.

Istället alltså för att vägleda denna strävan efter frihet, opponerade sig ledningen i katolska kyrkan, när denna strävan vände sig mot den religiösa auktoriteten. Tänkare som först och främst önskade tänka självständigt, tänka igenom och reflektera över sin religiösa tro, såsom redan nämnde

René Descartes eller Baruch Spinoza (1632-1677) förklarades för "ateister". För Spinoza, som föddes i Amsterdam av judiska föräldrar, immigranter från Portugal, ingenting i denna värld hade större värde än tankens oberoende och hans självständighet som människa¹⁰. Denna lidelse för oberoende tänkande drev honom så långt att han tackade nej till tjänsten vid universitetet i Heidelberg, dåtidens mest berömda universitet. Han trodde att om han hade accepterat tjänsten då hade han inte kunnat tänka och lära det som han trodde var sant. I sin *Traité des Autorités théologique et politique* (1670) vågade Spinoza, som dåtidens förste lekman tränga in på teologins heliga mark, tolka de heliga Skrifterna och konfrontera dem med kyrkans dogmer. Han försökte själv, utan att ta hänsyn till den kristna orala traditionen och till klerkernas förklaringar, tolka Jesu gestalt. Han gjorde anspråk på att varje individ hade rätt till fri undersökning av trosartiklarna. Han krävde också filosofins totala autonomi gentemot teologin¹¹. För honom människan får nå kunskap om Gud, även det som förmedlas av Gud själv i Skrifterna, endast på förnuftets vägar ty "hela Guds uppenbarelse för människan kommer från den mänskliga andan"¹². *Traité*, såsom Spinoza's första bok *Ethique*¹³, blev en skandal. Han bannlystes av sina bröder från synagogan, angreps

8 Descartes, såsom många andra dåtidens filosofer, fascinerades av den matematiska tanken och särskilt den klarhet och resonemangens perfekta genomskinlighet som den matematiska modellen bjuder på. Descartes bestämde sig över att söka *övertygelsen* (la *certitude*). Han frågade sig: hur kan jag vara säker på att det finns något sant? hur kan jag nå samma övertygelse som finns inom ramen för matematiska tanken? Och han bestämde sig att svara på dessa frågor genom att använda sig av en metod som skulle kallas senare för *det metodiska och systematiska tvivlet*. Här bör man förtydliga att detta tvivel inget hade med ångesten att göra. Descartes tvivlar ty han vill det. Det är hans eget beslut och en metod som han väljer frivilligt. Bara tack vare sådant tvivel borde det vara möjligt för honom att nå övertygelsen. Här är man långt ifrån skepticismen. För att vara säker på något måste man först gå genom tvivel. Så ungefär

tänkte Descartes. Han tvivlar först på allt det han har lärt sig från olika böcker och från sina lärare. Sedan tvivlar han på sinnenas erfarenheter. Kanske är dessa erfarenheter av samma slag som de man gör när man drömmer, dvs. man mistar sig ständigt. Till sist tvivlar han på allt: det finns inget som är säkert. Var finns då övertygelsen? Det finns bara en sak som utan att ta fel kan uttrycka övertygelse, det är: "jag tvivlar". Man kan inte tvivla att det finns en "jag" som tvivlar. Här förekommer hans berömda princip: "Jag tvivlar, jag tänker, jag är". Den som tvivlar, den tänker. Och den som tänker, den är. Därav: "Jag tänker, alltså jag är".
9 Det är intressant att notera här att 1600-talets mystiker såväl som dåtidens filosofer med Descartes i spetsen, i frihetens namn brottas med den etablerade ordningen. Sådana mystiker som Johannes av Korset eller Teresa av Avila söker ett personligt möte med Gud, fritt från allt yttre tvång. Denna nya trosattityd kommer att

Teologisk essay

både av holländska kalviner såsom av papisterna. Men Spinoza aldrig själv kallade sig för ateist. Tvärtom, i samma *Traité* finner vi "en fullständig lista" över sju "tydliga dogmer av den universella tron": det finns en Gud, god, unik, överallt närvarande, som kräver som enda kult kärlek till sin nästa, som räddar endast de som följer denna lag och som förlåter dem som är ångerfulla¹⁴.

Så småningom växte avståndet mellan, å ena sidan, vetenskapen och filosofin, och å andra sidan, mellan religionen och teologin. För filosoferna blev uppenbarelsens Gud förkunnad av de religiösa auktoriteterna snart otänkbar, eftersom han inte tillät tankefrihet. Genom att avlägsna sig från religionen förstudd här som ett religiöst system befäst i riter, skrifter, lagar, stadgar och institutioner, lärde sig den moderna människan att klara sig utan Gud, att tänka och att leva i frånvaron av Gud, som om han inte existerade. Det är i denna historiska mycket konkreta process som Gud så småningom mister sin närvaro i världen och för människan.

Vad teologen upptäcker i denna historia är att Guds försvinnande har betydelse för själva tron. Det är människan som har befriats sig själv från fruktan för Gud. Hon har erövrat sin frihet inför Gud. Men detta ateismens fenomen har bara utvecklats i den kristna världen. Teologen

bör erkänna att detta krav på frihet för människan inför Gud är resultat av Evangeliets ande som undervisar människan om denna frihet och tillåter henne att närma sig Gud i full frihet. Teologen bör alltså tolka moderniteten som Evangeliets kovändning mot det allmänna religiösa systemet och mot den kristna religionen i synnerhet. Människan var inbjuden av Gud att söka sin frihet i tron, men många i Västvärlden har sökt sin frihet utanför tron. Varför? I Västerlandet på 1800-talet beklagade sig den katolska kyrkan mycket över förlusten av tron som en reaktion på moderniteten. I de kyrkliga kretsarna menade man att den orsakades av människans högmod, av hennes oärlighet. Men kyrkans ledare såg inte på vilken sätt kyrkans överdrivet auktoritärt system själv hade tröttat ut västerlänningen. Kyrkan gjorde det genom att alltid skjuta in den religiösa maktapparaten mellan människan och Gud.

Om otrons fenomen länge representerade en mycket respektabel kamp för friheten, var står den idag? De flesta västerlänningar som säger sig vara icke troende har mycket svårt att säga av vilka motiv de är det, liksom hur de blivit det. De flesta av dem idag är födda av föräldrar som, om de själva inte är troende, i alla fall saknar religiös övertygelse, som inte har brytt sig om att föra kristna värderingar

utlösa sociala konflikter inom ramen för deras och andras ordnar. De söker *nuevas palabras*, nya ord för att sätta de på sina inre upplevelser. Såsom Descartes ville uttrycka sina tankar på franska, vill också mystikerna tala om deras inre personliga erfarenheten inte på latin utan på sitt eget språk. Jag talar om de sociala konflikterna bland 1600-talets mystiker i samband med min forskning i Michel de Certeau's texter. Se, Tomas Orylski, "Michel de Certeau och mystikerna", i: *Svensk teologisk kvartalskrift* 4 (2008).

10 De behöriga kommentatorerna av Spinoza's liv och verk, såsom Roland Cailliois, Martiaal Gueroult och framförallt Pierre Macheray är överens om att självständighet för vilket pris som helst kännetecknar honom bäst som tänkare. Därför kommer han att tacka nej till tjänsten vid universitetet i Heidelberg, dåtidens mest berömda universitet. Han trodde att om han hade accepterat tjänsten då hade han inte

kunnat tänka och lära det som han trodde var sant.

11 Spinoza's kamp för att befria filosofin från teologins beskydd, återupptogs senare av Emanuel Kant i hans verk *Le Conflit des facultés* (1798), efter att tidigare placerat sin teori om "religionen inom det enkla förnuftets gränser"¹¹ under beskydd av den som han älskade att kalla "Evangeliets Mästare".

12 Baruch Spinoza, *Traité des Autorités théologique et politique*, övers. Madeleine Francès (Paris: la Pléiade), kap. I, sid. 619. På franska: "toute révélation de Dieu à l'homme a pour cause première la nature de l'esprit humain".

13 *Ethique* kommer publiceras efter hans bortgång, år 1677.

14 *Traité*, ibid. kap. XIV, sid. 809-810

vidare till sina barn. Eller också har de fått en inledande undervisning i den kristna tron, men snabbt förlorat omsorgen om religiösa ting. Söker de till och med att förklara att de är icke troende? De flesta erkänner när man frågar dem: de konstaterar bara en tomhet inom sig. Åtskilliga behåller några former av tro, som en hemlig reserv som praktiskt taget inte förpliktar dem till någonting. De är få för vilka frånvaron av gudstro representerar ett värde, en övertygelse, ett personligt beslut: den är knappast något annat än det passiva samtycket till tidens anda.

I varje fall denna socio-kulturella process framkallar en ateistisk livsstil och sedan dess gör den sig gällande för hela västkulturen. Det tycks det inte längre vara möjligt att tala om Gud utan att ta hänsyn till Guds frånvaro på platser där man förr i Västvärlden lätt kunde identifiera hans namn. Denna frånvaro är så stor att även själva talet om Gud förlorar sin mening. Sekulariserade människor lämnar kristendomen och tillhörigheten till det organiserade kyrkolivet bakom sig. De gör det av olika skäl. Vissa kan inte acceptera kyrkans auktoritära styre och tycker att kristendomen har blivit till ett religiöst system som inte är befriad från traditionalismen, från legalismen och från ritualismen. Andra tycker att kyrkans ledning bör erkänna att den kulturella och filosofiska traditionen är också vägar på vilka Evangelietts anda har nått ut. Dessutom många i Västvärlden lämnar bakom sig metafysikens gud, den gud som presenterades ofta av katolska teologer som i sig själv det perfekta varat, ontologiskt sätt orörd och antropologiskt sätt oberörd av mänskligt lidande. En sådan gud betraktas av dagens västerlänningar som *icke-nödvändig* och *död*. Det är fullständigt korrekt att tänka att ateismen

är också född ur den moderna tankens oförmåga att omfatta Guds nödvändighet såsom den kristna religionen presenterade den.

Detta väldigt konkreta sammanhang där otron råder ställer naturligtvis frågor till teologen. Hur bemöter man detta fenomen av så oerhört utbredd modern otro? Hur talar man om den kristna guden till människor som betraktar honom som *icke-nödvändig* för deras egen lycka, och som ofta tar avstånd från den i frihetens namn?

Var är Gud, vem är Gud och vad vill Gud egentligen? Enligt den franske jesuiten Joseph Moingt¹⁵ och den protestantiske tyske tänkaren Eberhard Jüngel¹⁶ följer sig svaret på denna fråga i påskhändelsen, i Jesu död på korset och hans uppståndelse. På Kristi kors avslöjas den verkliga nyheten om de kristnas Gud och hans förhållande till människan. Vad säger oss Guds uppenbarelse på Kristi kors? Vilka är Guds motiv för att uppenbara sig på det sättet? Om Gud "försvinner" på detta sätt, på korset, är det för att han ville att människan skulle vara fri att hitta honom. Med andra ord, det är han själv som har givit människan tillstånd att befria sig från sin rädsla för Gud. Därför Guds uppenbarelse på Kristi kors visar sig inte som något tvingande. Denna uppenbarelse vädjar inte till någon yttre nödvändighet. Gud kallar människan till frihet inför honom och denna kallelse uppenbaras på Kristi kors. Absolut ingenting kan tvinga människan att tro på den Gud som uppenbarar sig i Kristi kors. Inte ens Jesu uppståndelse, som inte var en offentlig tilldragelse, och inte heller en mirakulös händelse... På korset är Guds uppenbarelse ödmjuk, även på så sätt att den inte är tvingande. Det är en akt av *gratuité*¹⁷ (kravlös gåva) från Guds sida, en akt av fattigdom. På korset hotar Gud inte människan. Han

15 Se Moingts kristologiska syntes, *L'Homme qui venait de Dieu*, (Paris: Cerf, 1996). Mellan åren 2002 och 2007 författar Moingt *Dieu qui vient à l'homme* i tre följande volymer: *Du deuil au dévoilement de Dieu*

(Paris: Cerf, 2002), *De l'apparition à la naissance de Dieu* (Paris: Cerf, 2005) och *Naissance* (Paris: Cerf, 2007).

16 Eberhard Jüngel, *Gott als Geheimnis der Welt*, t.1

Teologisk essay

låter henne vara fri att tro eller inte tro. Korset befriar människan från alla nödvändiga skäl att tro på Gud. Gud avslöjar sig där som en kärlekens Gud, en "Gud, som ger sig själv", som är "för oss". En ny sida av Guds väsen visar sig: Gud kommer inte för att betunga människan, för att kräva äresbevisningar av henne utan för att hjälpa människan in på nya vägar av medmänsklighet. Evangeliets anda förklarar meningen med Jesu kors: det finns ingen större kärlek än att ge sitt liv för dem man älskar.

Den kristne är ständigt kallad att lämna bakom sig den gudsdyrkan, som uppfattas ur nyttyosynpunkt: jag ger dig något för att du ska ge mig något annat... Evangeliet lär de kristna att Gud är trött på denna typ av relationer. Han har kallat människan att frigöra sig från dem. Den postmoderna människan måste glömma en viss typ av religiöst sinnelag – bestående av undergivenhet, beräkning, uttryck för materiella behov, rädsla – för att kunna gå in i en ny relation till Gud: Gud ber människan om att gå in i en relation med honom genom att utveckla relationer av broderlighet, *gratuité*, vänskap sinsemellan. På så sätt förblir Evangeliet, den Goda Nyheten humanismens riktiga lag, inte bara därför att den väcker altruistiska känslor utan framförallt att den låter människan lära sig leva humant, dvs. växa i sin mänsklighet, respektera mänsklighet hos alla människor. Kärleken är inte nödvändig, men ändå är det så att en människa som inte älskar inte är en mänsklig människa. Sökandet efter Gud är ett sökande efter mänsklighet, som "Guds mänsklighet" lär oss, med Karl Barths ord. Gud är den största *gratuité* och detta ger människan meningen med att leva såsom en *kravlös gåva* till de andra. Utan denna gåva finns det inte något verk-

ligt mänskligt liv. Att stanna framför Gud på korset öppnar för människan en oändlig rymd och frihet. Tanken på Gud öppnar människan för en öppen medmänsklighet, som är öppen mot oändligheten. Allt detta under förutsättning att man inte säger att Gud är "vår Gud" och inte tvingar på honom vårt sätt att se på honom. Bara på så sätt Guds kallelse kan nå alla människor och hans Evangelium förblir frihetens och humanismens riktiga skola.

Den som väljer att gå i denna skola, dvs. väljer att existera med Gud och samtycker till kärlekens inträngande böner, får inte omedelbart tillträde till frihetens himmelrike. Han upptäcker inte med det samma Guds ansikte i hela dess sanning. Han måste få tid att frigöra sig från sina inre bilder av den världsliga, dvs. nyttige Guden, bilder som finns begravda under den naturliga religiositeten och förnuftsmässigheten. Det krävs mycket kraft för att motstå den säkerhet som finns i en undergiven hållning. Den som väljer att existera med Gud måste i all framtid återvända till Kristi kors för att återta sin frihet inför Gud, med dess risker och faror, för att, med den berömde Dietrich Bonhoeffers ord, lära "att leva inför Gud och med Gud, utan Gud"¹⁷. Den som väljer att existera med Gud får inte ta Guds tjänster i anspråk och får inte heller ta honom som gisslan. Man gör framsteg i friheten inför Gud, när man inte längre känner samma behov av rituella och lagenliga garantier. Som Jünger säger, "den kristna tron vägrar garantier medan religionerna ger sådana". Religionen attraherar även den troende genom att garantera frälsningen för honom. Den kristne måste vara i stånd att klara sig utan denna slags garantier, som förts vidare av traditionen, atavismen och en viss symbolism. Ju mer han gör framsteg i inre frihet, ju mer

och 2 (Tübingen: Mohr, 1977). Översatt till franska: *Dieu mystère du monde. Fondement de la théologie du Crucifié dans le débat entre théisme et athéisme*, övers. Horst Hombourg (Paris: Cerf, 1997).

17 Se, Joseph Moingt, "Gratuité de Dieu", i: *Recherches de science religieuse* 83 (1995).

18 Dietrich Bonhoeffer, *Résistance et soumission* (Genève: Labor et Fides, 1973), 367.

kommer han att gå framåt på den verkligt andliga vägen. Ty frihet står inte i motsatsförhållande till ödmjukhet inför Gud, inte heller till lydnad mot Hans ande. Ju mer inre frihet människan får, ju lättare blir det att upptäcka Gud i hans storhet. Sinnet för Guds storhet hänger samman med den frihet, som vi nalkas Honom med.

Gud tvingar sig inte på. Han respekterar människans frihet att leva med eller utan honom. Dessutom låter Gud - genom att välja Jesu kors som *rum* för hans uppenbarelse - människan veta, att hans tillvaro inte är av den art att den låter sig mätas och förklaras genom världsliga och rent rationella argument påtvingade utifrån. Återigen delar Moingt och Jünger här samma åsikt. Detta skulle vara ovärdigt för Gud, tycker de två teologerna, ty en sådan satsning skulle reducera honom till *idol* som fungerar endast som viss funktion hos människan. Idolen finns därför att människan är i behov av den. Den är nödvändig för hennes hälsa, lycka, pengar etc. Människan tjänar idolen därför att idolen tjänar henne. Däremot låter sig den verkliga Guden, uppenbarad i Jesus Kristus, inte reduceras till en på så sätt uppfattad funktion hos människan. Guds tystnad på korset lär människan detta. Att verkligen och till fullo lära känna Gud innebär att lyssna sig in i hans tystnad och i den upptäcka Honom, att han som sägs vara "icke-nödvändig", visar sig som "mer-än-nödvändig". Att välja en sådan Gud, som på Kristi kors gör sig fri från all möjlig världslig självklarhet och nödvändighet, ger människan möjlighet att fritt ta emot eller välja bort honom. Då förblir tron på Gud en fri akt tagen på grund av oegennyttig kärlek till Gud och inte av

hänsyn till världsliga fördelar - materiella eller andra. Med andra ord, såsom den som på Jesu kors förlorar världslig självklarhet och nödvändighet, kan Gud för människan bli "mer-än-nödvändig", det vill säga nödvändig på grund av honom själv och för sig själv - nödvändig utifrån kärleken och oegennyttigt. Det är bara på denna nivå av oegennyttighet och kärlek som man får tala om Guds nödvändighet. I sitt väsen är Gud fullständigt vänd mot människan så långt, att även om han kan, så vill han inte vara Gud utan människan. Denna Guds kärlek till människan som stryker över alla relationer av nödvändighet, är Guds eviga vändning-mot-människan och hans varamed-människan. Att tro innebär slutligen att såsom Augustinus erkänna att Gud är *Deus interior intimo meo* (*Gud är i mitt innersta*). Att tro innebär att erkänna att man redan är omfamnad av Guds frihet och kärlek. Att tro innebär att man inifrån är "berörd" av Guds nåd. Till en sådan djupare upptäckt av sanningen om Gud uppenbarad i Jesus Kristus, leder det samtida kristna teologiska fenomenet av "världslig Guds icke-nödvändighet".

Den nutida teologiska forskningens uppgift är att förstå dagens otrosoculturella fenomen genom att göra dess blick till sin så långt det är möjligt. Genom att betrakta Kristi kors med samma blick kommer teologen då att kunna upptäcka en annan Gud, en Gud som inte låter sig reduceras till maktlöshet och vanmakt annat än för att leda människan till hennes autonomi, "inför honom" och "utan honom". I denna mening rör det sig om att befria sig från den gamla religiösa blicken för att intressera sig för otron som den framtida teologins stora verklighet. ■

Noen tanker om økumenikk og ymse fenomener i kirken(e).

En polemikk

AV ANNA RÖGNVALDSDÖTTIR

*Adjunkt ved Stange vg. skole, musikklinje.
Ringsaker kulturskole Barratt Due musikkintitutt, Oslo
Freelance musiker*

I desember 2008 var jeg vitne til en slik meningsutveksling, at den har ikke forlatt meg selv om det er gått 7 måneder den fant sted. Meningsutvekslingen foregikk i Hamar arbeiderblad, Hedmarks største avis. Den begynte med en kritikk av to menighetsmedlemmer mot den nye kapellanen i Hamar, Gyrid Kr. Gunnes. De rettet en skarp kritikk mot kapellanen, i det de klagde over at de ikke lenger følte seg hjemme i kirken, den Luterske. En av dem,

Cæcilie Stan, ble svart av Domprost Ole Elias Holck, som forsvarte Gyrid K. Gunnes og angrep Cæcilie Stang. Han anklaget henne for kristen konservatisme, og mente at prestens rolle var å være kreativ. Han opplyste oss om det at Hamar-menigheten er utpekt av Kirkerådet for å være en prøvemenighet for nye liturgier.o.fl!! Etter hvert blandet seg flere inn i debatten. f.eks Erik Brøntveit som hadde heftige innfall imot Cæcilias innlegg, tvilte på hennes

akademiske tittel, mente at hun brukte en verbal kjøttøks.

Domprosten og kapellanen i Løten mente at Gyrid Gunnes skulle ha lov til å snakke ut om de ting hun ville, ut fra sin egen forståelse av kirkens budskap! Altså den luterske forståelse av Den Hellige Ånds funksjon!

Domprosten mente at Gunnes sitt engasjement skulle skattes.

“Prestinnens” egne ord

Cæcilie Stang svarte domprosten med et innlegg, “Presten og vampyrene”, Hun skrev: “Det er ikke sikkert almennheten vet hvilket engasjement kapellanen i Hamar har. Jeg skal derfor la vedkommende komme til orde ved et direkte sitat. I tidsskriftet Nytt norsk kirkeblad, nr.3/2007, s.13-18 står kapellanens artikkel “Yrke: å stå ved en grav”. Artikkelen er tilgjengelig på nettet, og siste avsnitt gjengis her i sin helhet:

“Så er den døde borte, borte i dypet av graven. Siste strofe av “Så ta da mine hender” er sunget og de fattede karbonadesmørbrødene og snittene venter på fatene sine for å foræres når de sørgende samles til minnesamvær. Jeg står igjen alene, ved graven eller sakristiet. Da jeg begynte å jobbe som prest opplevde jeg at sørgende var som vampyrer som sugde meg tom for kraft gjennom sitt behov for omsorg, trøst og nærvær. Nå tenker jeg ikke slik lenger. Jeg prøver å identifisere den følelsen jeg har når jeg står alene igjen likefør den lille gravemaskinen kommer for å fylle igjen

hullet. Jeg har opplevd den før, denne følelsen, i helt andre kontekster. Plutselig husker jeg det. Det er den følelsen du sitter igjen med etter at et tilfeldig og heftig nattlig besøk er gått: Opplevelsen av å ha delt noe nært og dypt, men å aldri skulle ses igjen. Jeg kaster minnetalen i søpla. Her har jeg ikke mer å gjøre.”

Fru Stang svarte: “... når jeg får fortalt hvordan mange mistrives i menigheter på Hedmarken fordi enkelte presters engasjement er viktigere en menighetens sjelesorg, da blir jeg i stor tvil om hele statskirkeordningen. Prestene velger innholdet i rollen sin, og så kan den enkelte shoppe den gudstjenesten som passer best. Dette er privatisering, og kirken er i ferd med å sage av den greina den sitterpå”. Cæcilie Stang ble da engang til svart av høyskolelektor (i religion), Erik Brøntveit, som anklaget henne for å drive heksejakt på Gyrid K. Gunnes, som han sa at var en av de beste teologene i Den Norske Kirke i dag! Hun ble bedt om å holde seg på kjøkkenet.

Synder mot Den Hellige Ånd

Det er mye skrevet om Økumenisme i kristne leire i dag. Den Katolske Kirke hadde en enhet. Den er Ën, Hellig, Katolsk (universal) og Apostolisk. Den var ett i sed, et i språk, liturgi, sakramenter, og lære. Men protestantkirken var splittet i 300 kirkesamfunn og trengte til denne økumenismen.

Etter det II Vatikankonsil ble den Katolske Kirke dratt inn i denne økumenismen er den også blitt splittet. I stedet for

Økumenikk

at protestantismen ble stemplet som heretisk, skulle vi nå samles med dem i mangeslags sammenhenger i troens navn.

Man har rett til å spørre: Hva skal vi ha med den protestantiske kirke å gjøre, som ter seg slik som den gjør på Hamar? Man kan si at det er alltid svarte får i alle kirkesamfunn, også blandt prester. Men når Domprosten går ut og forsvarer Gyrid K. Gunnes, og påstår at hun taler i Helligåndens navn, da kan man konstatere at dette kirkesamfunn har ingenting med sann kristendom å gjøre. Nei; det t.o.m tilkjenner gir at Den Hellige Ånd er en tullebuk. En blasfemer. Synder imot den Hellige Ånd kan ikke tilgis, hverken i dette liv eller det neste, men menighets medlemmer i Hamar, og hele den Norske kirke, er bedt om å bøye hodet for den flinke teolog Gyrid K. Gunnes som tuller med troen.

På samme måte, blir det å regne Den Katolske kirke i Norge, som oppfordrer til den falske økumenikken. De blir sannsynlig skyldige i samme synd.

(Mer info om Gunnes' teologi på internett: utsyn.no - "På helt ville veier"; og "Liturgiforum for Norges Kristelige Studentforbund" Trosbekjennelser)

Er det en god kristen teologi å si: Da er den døde borte i gravens dyp... Og; at vi skal aldri mer se ham igjen? Er det troen på det evige liv som presenteres her? Og på en frelser Jesus Kristus, som frelser fra gravens dyp? Et natlig heftig besøk, one night stand, kan tilgis, hvis det er skriftet med oppriktig anger, men det kommer aldri frem om dette er et typisk levesett hos Gyrid K. Gunnes som prest, eller en av hennes

ungdoms synder. Hun uttaler seg ikke om dette er syndig, eller rett og slett en måte å leve livet på. Hvorfor har hun ikke "mønstreet" seg på et yrke hvor hun ikke trenger å være et forbilde. Kristus satte for øvrig aldri noen kvinne i prestebetet!

I den Katolske kirke begynner nå "Prestens år", og i den anledning har Pave Benedikt XVI sagt: Presten er Kristi slave - og må streve etter fullkommenhet. Jeg kan bare se en fullstendig motsetning i G. Gunnes' uttalelse og det paven sier. Skal vi skal fremdeles være økumeniske med den Luterske kirke!?

Fra Hamar til Fatima

Rare ting om og med økumenik skjer ikke bare i Norge. I Fatima, Portugal, har skjedd ting som får man til å gyse. Det ble holdt en interreligiøs konferens 2003 i Fatima. Idoler ble plassert på alteret i Capelinha. Hinduer utøvde sin religion i det Kapellet som Vår hellige Frue åpenbares. Dette har også skjedd før, med flere religioner i Assisi og Roma. Faktisk skjedde det også et jordskjelv i Assisi hvor denne grusomheten fandt sted. En fransiskanermunk døde. En advarsel ovenifra kanskje?

Da Fader Gruner, direktør av Fatima sentret i Canada som jobber for å spre kunnskap om Jomfru Marias åpenbaringer i Fatima 1917, som er godkjent som autentiske av Den Katolske kirken og ble stadfestet av Himmelen 13. oktober 1917, med et stort under, Solundret, som 70.000 mennesker så, da han kom der 2005 med sitt følge for å utøve en akt av reparasjon

for denne grusomhet, ble han angrepet fysisk av rektor for Fatima- helligdommen, Msgr Guerra. Jeg har sett blåmerkene han fikk. I denne reparasjons akt var også mange fra St. Pius X sitt prestebroderskaps (SSPX) rekker, prester og lekfolk. Da de hadde samles foran Det Lille Kapell og begynte å be Rosenkransen, satte noen nonner på en høylytt musikk for å forstyrre bønnen. Dette var Fatima. Nå til Roma. På en pressekonferanse holdt av kardinal Bertoni, som skulle bevise at hele den tredje hemmelighet (som ble gitt oss av Vår Frue, og skulle åpenbares 1960 fordi da ville alt se klarere ut) var blitt åpenbart for de troende (som er så godt som bevist av forskjellige mennesker at ikke er blitt gjort), ble en italiensk journalist, Dr. Solideo Paolini, fysisk angrepet og kastet ut av konferanse lokalet, bare fordi han ville stille spørsmål på en sivilisert måte. Det tilhører pressekonferanse å stille spørsmål. (Nærmere informasjon på: www.fatima.org)

Vi har her eksempler fra Hamar, Fatima og Roma om at folk blir angrepet på en skamløs måte, ja på en måte som ikke sømmer kristne mennesker. De minner mer på Mafiaens metoder. I Hamar går to store menn skamløst ut imot en dame som retter fullt ut berettigede spørsmål imot en blasfemisk "prestinne", som holder på å undergrave troen for masse mennesker. Hun gjør det mest med å vise frem eksempler på "prestinnens" egne skriverier. Hamarfolk er prøvekaniner for nye liturgier, men når de reagerer, er det ingen nåde.

Når folk blir fysisk og mentalt angrepet og nonner går til sånt et pøpelaktig skritt som å sette på høylytt musikk for å forstyrre Rosenkransbønn, da kan man spørre seg: Hva har disse mennesker i tankene? Hva er det de ikke tåler? Er det noe i dette alt som ikke tåler dagens lys? Hva er det i den tredje hemmeligheten som Vatikanet frykter? Jo, det har blitt sagt av f.eks Kardinal Chiappi at den sier at det vil skje frafall fra troen som begynner på toppen i Kirken. Det er f.eks ikke lekfolk som står for disse interreligiøse "bønne"-møter. Og vi vet at vi blir bare frelst ved ett navn: Jesus Kristus, som er 2. personen av Den Treenige Gud.

Pavelig diagnose

Jeg tror også at både paven St. Pius X og pave Pius XI har svaret. I Pascendi (1907) sier pave St. Pius X: "Hvis man forsøkte å samle sammen alle vrangforestillingene som har vært hopet opp imot troen, og konsentere saften og konsistensen av dem alle til ett, kunne man ikke ha gjort det bedre en hva Modernistene har gjort. Nei, de har gjort mer en dette, for deres system betyr ødeleggelse ikke bare av den katolske religionen men av all religion. [...] I dag er Kirkens uvenner ikke lenger utenfor Kirken, men inne i den".

I Mortalium Animos sier pave Pius XI at i dag er det mange veldig ivrige etter å forene menneskeheten, og det stammer fra vår felles opprinnelse. Han kaller disse

Økumenikk

mennesker for “Pan-kristne”. De prøver å forene alle mennesker, uansett om de er troende eller ikke troende, kristne eller ikke kristne, de som aksepterer Kristus og Hans guddommelige misjon, og de som forneker Kristus. Han sier også: “Nå, disse anstrengelser kan ikke bli møtt med noen anerkjennelse hos katolikker. [...] De som holder dette for riktig er ikke bare i villfarelse; de forvrenger den sanne idè av religion og faller gradvis inn i naturalisme og ateisme. [...] Det samsvarer det å forlate den religion som er åpenbart oss av Gud”.

Et kort svar til Ola Tjørhom

Til slutt vil jeg kommentere Ola Tjørholms kritikk av den Katolske Kirken, men han er en økumenisk teolog. Jeg går ikke i detaljer. Han snakker om nostalgisk betongkatolisisme som et klart blindspor, etterlyser mer modernisme i den.

Hva er det han mener? Gyrid K. Gunnes sin moderne undergravelse av troen, og hennes og de to ovennevnte menns utnevnelse av Den Hellige Ånd som en tullebukk? Her faller protestantismens falske lære om at Den Hellige Ånd, sannhetens ånd, snakker på forskjellig måte med alleslags folk. Det er bare å påberope Hans inspirasjon og da er det godkjent! Alt flyter ut, tullet er makeløst. Det er det som er et blindspor. Her ser vi klart eksempel på St. Pauls ord, at “de holder sannheten bundet i urettferdighet”. Eller mener han at den Katolske kirken skal ende

opp som den luterske? Hamar domkirke har ca 15 mennesker i sin høymesse på søndager. Dette er statskirken! Det er annerledes i en katolsk kirke på søndager i Norge. Katolikker er en brøkdel av befolkningen. Oftest er kirkene fulle, og, det var enda bedre før konsiliet. Det er underlig når Tjørhom sier at kirken var i ferd med å degenere før konsiliet, når virkeligheten røper helt andre ting. Det er i dag, med alle forandringene, at forfallet roper på oss.

Det er en mening med at Gud har skrevet sine lover i sten i sin tid, og bygget sin Kirke på en klippe, og ikke på sand. Kirkens tradisjon er et vern mot idioti, som her er beskrevet i begge kirker, og et vern imot all synsing. Ja, jeg tar hardt i, fordi her dreier det seg tross alt om sjelenes frelse. Eller, er det en god utvikling at kirkene tømmes og folk mister sin sjel? Fader Frederick Faber, en eminent katolsk forfatter på 1800 tallet sa: “Hvor det er intet hat imot vranglære, der er ingen hellighet. [...] Vi elsker ikke mennesker nok for å være kjærlighetsfullt oppriktige for det som gavner deres sjel”. Paven St. Pius V sa: “All ondskap i verden er p.g.a lunkne katolikker”. Egentlig er jeg kommet frem til at betongkatolisisme ikke er så dårlig ord etter alt. Men sanden er selvfølgelig nyttig når man skal grave hodet i den. Men, dessverre. Det er bare en skammvinn flukt.

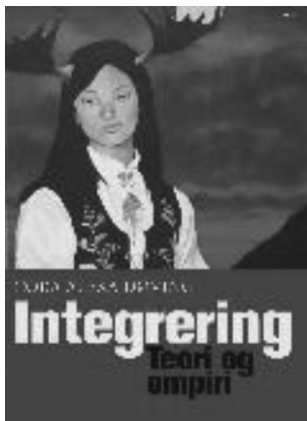
**“TJA TIL HIJAB”
CORALEXA
DØVING
INTEGRERING.
TEORI OG EMPIRI.
PAX FORLAG 2009**

“Integrering er vår tids mantra” skriver religionshistorikeren Cora Alexa Døving (f. 1966) i en aktuell bok om multikulturalisme og integrering som nylig utkom på Pax forlag. Til daglig er Døving seniorforsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) i Oslo, og bokens tittel er Integrering. *Teori og empiri*.

Tittelen på boken er ganske så ambisiøs, men Døving forsøker naturligvis ikke å si alt som er å si om integrering i en liten bok på 169 sider. Men hun får sagt mye.

I begynnelsen av boken refereres tre fortellinger fra tre ulike innvandreres møte med det norske samfunnet. Slik får vi som lesere en påminnelse om at integrering handler om mennesker, individer, og ikke bare om politikk og samfunnsstrukturelle tilpasninger. De tre fortellingene gir oss samtidig en påminnelse om at innvandrerne er minst like forskjellige som de som har sine slektsrøtter langt tilbake i tid her til lands.

Men Døving nøyer seg naturligvis ikke med å gjenfortelle noen innvandreres første erfaringer med Norge. Hovedtemaet i boken er det som kan betegnes som multikulturalismediskusjonen, nemlig enkelt sagt, diskusjonen om hvordan det norske

storsamfunnet skal møte samfunnets kulturelle mangfold på det som kan betegnes som samfunnets subkulturelle mesonivå, og i hvor stor grad storsamfunnets lovverk og forordninger skal gi rom for dette kulturelle mangfoldet.

Med henvisning til sentrale multikulturalistiske teoretikere som Bhikhu Parekh, Charles Taylor, Will Kymlicka og Jürgen Habermas, beskriver Døving multikulturalismen som en normativ respons på samfunnets multi-

kulturalitet. Dette gjøres både oversiktlig og godt, ispedd konkrete eksempler som gjør fremstillingen levende. Slik sett er boken langt på vei vellykket som innføringsbok eller lærebok på universitets- og høyskolenivå. Døving viker gjennomgående litt tilbake for å gå dypt inn i prinsipielle spørsmål i forbindelse med multikulturalismediskusjonen. Taylors argumenter stemples blant annet et sted i boken som “svært akademiske, og slik jeg ser det en lite aktuell kritikk av multikulturalismen”. En slik uvilje mot å gå dypt inn i problematikken er etter min mening uheldig, men kan naturligvis forsvares både ut fra plasshensyn og ut fra at dette er ment som en innføringsbok. Jeg savner også en nærmere drøftelse av sentral multikulturalismekritikk, slik denne har vært ført av ledende representanter som for eksempel liberalisten og individualisten Brian Barry, og marxisten og feministen Nancy Fraser.

Jeg er heller ikke begeistret for Døvings anknnytning til et utvidet rasismebegrep. (Hun bruker begrepet *kulturrasisme* i boken). Rasismebegreper bør etter min mening forbeholdes nettopp rasets og diskriminering på bakgrunn av

Bokanmeldelser

rase. Når også visse former for kulturkritikk stemples som rasistisk, er dette med på å utvanne rasismebegrepet, og kanskje i verste falle ufarliggjøre det. Kulturkritikk er ikke rasisme, uansett hvor usaklig og ufin den er. Da er det etter min oppfatning bedre å skille mellom legitim og ikke-legitim kulturkritikk, selv om det nok ikke vil være enkelt å sette et slikt skille.

Den kanskje mest spennende delen av Døvings bok, er hennes drøftelse av ulike forestillinger om integrering, der hun stiller disse opp mot de klassiske samfunns-teoretiske posisjonene evolusjonisme og funksjonalisme. Evolusjonisme forstås da som forestillingen om at det har foregått en kulturell evolusjonsprosess fra primitive kulturer og frem til dagens avanserte vestlige kultur, og at denne har vist seg å være den mest overlevelsedyktige formen for kultur.

I fremstillingen av funksjonalismen tar Døving utgangspunkt i den durkheimiske samfunnsintegrasjonsteorien, der et hovedpoeng er at graden av samfunnsintegrasjon henger sammen med graden av en felles tradisjon og historie. Som Døving påpeker vil et godt integrert samfunn ut fra denne måten å tenke på, være "et samfunn som har en kollektivt preget opplæring der felles verdier skaper solidaritet". Her fanges mye av dagens politiske integreringsdebatt elegant opp, og dekonstrueres med enkle midler. Dette gjøres ved at forfatteren peker på høyst problematiske trekk ved ulike posisjoner kjent fra norsk offentlighet. (Jeg skal ikke være så slem at jeg antyder at hennes eget spark til metafysisk baserte virkelighetsbeskrivelser smaker evolusjonisme... Det lar jeg være.)

Eksemplet med den homofile frelsesarméoffiseren som ble degradert er

strålende. Dette og andre eksempler viser hvor svakt en multikulturalistisk tenkemåte står i dagens politiske debatt, her representert ved den rødgrønne regjeringen. Et annet eksempel som kunne vært trukket frem her er partiet SVs sterke motvilje mot privatskoler. En slik motvilje er klart anti-multikulturalistisk, til tross for fagre ord, og viser at det ikke bare er Fremskrittspartiet som har problemer med å tenke konstruktivt i møte med et i tiltagende grad multikulturelt samfunn. Jeg er enig med Døving i at det er for lite multikulturalistisk tenkning i Norge. Ja, jeg vil kanskje gå lenger, og si at multikulturalismen vil kunne virke vaksinerende mot en potensielt totalitær og ensrettende politikk.

Jeg hadde ellers gjerne sett at Døving ikke hadde oversett KRL-fagets multikulturalistiske ansats, når hun tar faget opp til drøftelse i boken. For henne er skolens KRL-fag et typiske eksempel på det hun betegner som "et nasjonalt identitetspolitiske prosjekt". Det var det nok også, men i tillegg til dette åpnet KRLfaget ved sin religiøst-formative identitetskomponent, opp for at det nettopp tas hensyn til barnas mangfoldige kulturelle bakgrunn. Døving ser altså ikke ut til å ha fått med seg denne religionspedagogiske multikulturalistiske ansats i sin gjennomgang i boken. Dessverre gjaldt nok det også for altfor mange lærere som underviste i faget. I dagens RLE-fag er denne religiøst-formative identitetskomponenten tatt bort.

Ut fra denne korte gjennomgangen kan det høres ut som om jeg er ganske negativ til denne boken og dens innhold. Det er jeg ikke. Absolutt ikke. Døving tematiserer multikulturalismediskusjonen og spørsmålet om integrering på en i hovedsak svært oversiktlig og god måte, og jeg har

derfor ingen problemer med å anbefale boken. Her er det mye å hente, særlig for den som er interessert i den tematikken boken tar opp, men som ikke har mye kunnskaper om emnet fra før. Ikke minst i politiske miljøer, både på høyre- og venstresiden, vil det være mye å lære her. Som forfatteren selv skriver: "...mye hadde kanskje vært lettere i det flerkulturelle Norge om litt flere sa nettopp: "Tja til hijab"?" ■

Olav Hovdelien

KELTISK INSPIRASJON
TED OLSEN
KRISTENDOMMEN OG
KELTERNE
LUTHER FORLAG 2008

Parallelt med "Keltiske veimerker" foreligger "Kristendommen og kelterne" - i serien *Luther historie*, Luther Forlag 2008. Forfatter er *Ted Olsen*, kjent bl.a. som redaktør for amerikanske *Christianity Today* og *Christian History*.

Hovedsiktet med boka (i seriens mini-format) er en nøktern, historisk presentasjon, kombinert med ønsket om en edruelig vurdering av hva som kan kalles det keltiske. Ted Olsen advarer mot en lettvent romantisering, en slags "litt for noen/mye for mange"-holdning, med påfølgende sviktende åndelig substans.

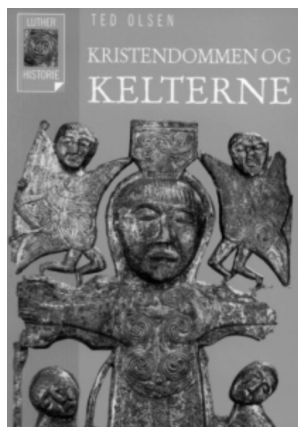
En takknemlig leser overraskes ofte av vel plasserte sitater og kildehenvisninger, kombinert med utsøkte fargeillustrasjoner. Takket være et velfungerende internasjonalt samarbeid gir denne serien glleder på mange plan.

Gjennom flere år har Verbum Forlag forbilledlig sørget for formidling av ord og toner med utgangspunkt i keltisk spiritualitet. Bønner og meditasjonstekster (særlig fra Iona-samfunnet i Skottland) har funnet sin plass i norsk kirke- og organisasjonsliv, oftest med varsom bruk av original, lokal musikk. Noe av dette enkle, men rike materialet er nå også tatt med i hørings- utkastet til ny salmebok for Den norske kirke.

Foreløpig siste utgivelse er "Keltiske veimerker" (Verbum 2008). Originaltitelen er "Exploring Celtic Spirituality. Historic roots for Our Future" – en vektlegging av hvordan tradisjon og erfaring kan bli normgivende og inspirerende i morgendagens kirkeliv.

Ray Simpson beskriver innledningsvis hvordan han – med bakgrunn i Ionafellesskapet i vest – ble ledet til etablering av en livskraftig "avlegger" på den hellige øya Lindisfarne, på østkysten av England, helt opp mot grensen til Skottland. Her fikk Simpson stå sentralt i et mangefasettert arbeid for å stimulere til kristent ansvar i en stadig mer kompleks samtid. Han leder fortsatt det såkalte Aidan- og Hilda-fellesskapet, og kan notere økende interesse i flere land (også i Norge) for nettopp et åpent, men forpliktende engasjement. Et hovedspørsmål er: "Hva er min rolle i kampen for en ny sivilisasjon, preget av kjærlighet?"

Titelen "Keltiske veimerker" refererer til to forhold: For det første det faktum at pilegrimer på vandring til Lindisfarne må gå over lumsk sand på fjære

Bokanmeldelser

sjø før de er helt framme. Heldigvis er det satt opp merke-stenger langs en trygg rute, kalt Pilegrimsstien. For det andre - og her med Simpsons egne ord - “Merke-stengene står der som symboler på veimerker vi nesten har mistet av syne, men som Gud nå kaller oss til å få på plass igjen. De kan stå som standarder for en spiritualitet kirker og grupper kan ta etter. Det dreier seg om å finne inspirasjon og veiledning i det Gud har gjort i vår nordeuropeiske historie - for å kunne gå videre mot en forvandlet framtid.”

Inspirasjon, ja - men også utfordring, når veimerkene vektlegges: treenighetslæren, den kontemplative bønn, trosfelleskapet, å verdsette skaperveket, en kirke uten vegger - for å nevne noen stikkord. *Knut Grønvik* har gitt boken en smidig språkdrakt. Med sin bakgrunn bl.a. som Korsvei-prest har han også lagt inn detalj opplysninger av verdi for norske lesere. ■

Reidar Huseby

SEKULARISMENS ANSIKTER SINDRE BANGSTAD SEKULARISMENS ANSIKTER UNIVERSITETSFORLAGET 2009

Sekularismens ansikter er tittelen på en bok som nylig kom ut på Universitetsforlaget. Boken er skrevet av Sindre Bangstad, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag. Bangstad er antropolog med doktorgrad fra Nederland på avhandlingen *Global flows, local appropriations: facets secularisation and re-Islamization among contemporary Cape Muslims* (Amsterdam

University Press 2007). Han er bosatt på Sofienberg i Oslo.

Etter en appetittvekker av en innledning, er boken delt inn i 6 kapitler, der forfatteren tar for seg henholdsvis “I Hva er sekularisme?”, “II Samtidens tenkere om sekularisme”, “III Islam og sekularisme: Et spørsmål om radikal uforenlighet?”, “IV Indiske mytterier”, “V Sør-Afrika mellom sekularitet og religiøsitet”, og til slutt, “VI Sekularismens fremtid”.

Det samlede inntrykket mitt av boken, er at dette er et høyst aktuelt faglig innsiktsfullt bidrag til norsk samfunnsdebatt, som kan være med på å klargjøre det sentrale begrepet “sekularisme”. Da snakker jeg om boken som helhet.

Det innledende kapitlet inneholder en nyansert diskusjon av begrepet sekularisme, der det hagler med faglige referanser, men Bangstad snyter enkle lesere som undertegnede for en oppklarende konklusjon. Bangstad avslutter kapitlet slik: “Verken substansiell eller prosedural sekularisme kan imidlertid sies å eksistere i sine “rene” og idealtypiske former i noe eksisterende samfunn.”

Sekularismens ansikter er ingen debattbok, og det er muligens derfor Bangstad i liten grad er tydelig på hvor han selv står i forhold til sekularisme som normativ posisjon. Jeg tenker da for eksempel på grenseoppgangen i forhold til religionsbegrepet. Rett nok foretar han en grenseoppgang i forhold

til vulgærsekularister som Sam Harris, Richard Dawkins og Christopher Hitchens, men Bangstad kunne vært tydeligere på dette punktet. Jürgen Habermas, som Bangstad presenterer på en innsiktsfull måte i kapittel 2 (kapittel 2 er i det hele tatt et strålende kapittel!), har i løpet av de siste årene gått fra å være tilhenger av den klassiske sekulariserings-tesen, til å innrømme at religionene utgjør en form for alternative rasjonaliteter, og at det bør gå en toveis kommunikasjon mellom talsmenn for sekularistisk funderte virkelighetsforståelser og talsmenn for religiøse virkelighetsforståelser. Dette fremkom ikke minst i det som i ettertid er kjent som Habermas-Ratzinger-debatten. Dette er da også mitt personlige standpunkt. Hvor Bangstad står i vurderingen av forholdet mellom sekularistiske og religiøse virkelighetsforståelser fremgår ikke klart av boken. Dette til tross for at han skriver følgende i sluttkapitlet: “I den grad det overhodet kan sies å være meningsfullt å erklære seg som “for” eller “mot” sekularisme, er forfatteren av denne boken da også “for” sekularismen.”

Kapittel 3, der forfatteren tar for seg forholdet mellom islam og sekularisme, er også svært interessant lesning, spekket av klare poenger og gode observasjoner. Dette gjelder ikke minst gjennomgangen av ulike debatter knyttet til forholdet mellom det norske storsamfunnet og islam, som har fulgt på løpende bånd i den siste tiden. Det tok lang tid, men nå virker det som om den norske offentligheten omsider har oppdaget islam. Det var på tide, med tanke på at det per i dag finnes omlag 150 tusen muslimer i kongeriket. Det er nettopp denne typen drøftelser norske journalister og andre trenger å lese!

Noen kritiske merknader fra en kato-

likk til slutt: Jeg hadde gjerne sett at Bangstad ikke hadde unnlatt å nevne den katolske filosofen Jacques Maritains viktige bidrag til menneskerettighetstenkningen i sin fremstilling av bakgrunnen for denne i boken. Etter min mening er det en mangel ved boken at den helt mangler referanser til Maritains filosofi, som er høyst relevant i forhold til feltet.

Det virker i det hele tatt som om Bangstad er litt på gyngende grunn i omtalen av Den katolske kirke og katolsk tenkning. Et sted skriver han for eksempel dette om Vaticanum II: “Identifiseringen med Det andre Vatikankonsil er noe Taylor deler med mange katolikker, særlig i “vestlige” samfunn, som ofte har lite til overs for den katolske kirkens dogmer, og som praktiserer både familieplanlegging og selvbestemt abort”(s. 55-56).

Sitatet viser ikke akkurat en overbevisende forståelse av Det annet Vatikankonsils status og stilling innen dagens kirke. Det var som kjent Paul VI, den “moderne” konsilpaven, som skrev *Humanae Vitae* (1968). Konsilet både var og er hele Kirkens konsil, og også konservativ katolske teologer forsvarer naturligvis konsilet og dets reformer, selv om det kan være diskusjon internt om hva som skal vektlegges, og hvordan konsiltekstene skal fortolkes. En bevegelse som SSPX, for eksempel, roper kanskje høyt innimellom, men deres anliggender har nokså marginal tilslutning.

Ut fra Bangstads fremstilling kan det videre se ut som om Joseph Ratzinger/pave Benedikt XVI tilhører en mørk konservativ fløy innen Den katolske kirke, og at han helt fra 1960-tallet av har motarbeidet den liberale humanistiske fløyens eget konsil. Dette er det ikke grunnlag for å hevde ut fra

Bokanmeldelser

det Ratzinger/Benedikt XVI har sagt og skrevet, men det stemmer muligens med tabloide fremstillinger i media.

Det skal godt gjøres å få alle ting på plass i en bok som dette. Til tross for nevnte mangler og uøyaktigheter, er dette alt i alt likevel en bokutgivelse jeg ikke har noen problemer med å ønske velkommen. *Sekularismens ansikter* er samlet sett en god fremstilling av et viktig og til dels uoversiktlig tema. “Et sentralt siktemål med denne boken er å bidra til å utbre kunnskap om og å analysere noen av de erfaringer folk i det man kan karakterisere som “ikke-vestlige” samfunnsmessige kontekster, har med modernde sekularisme”, skriver Bangstad i begynnelsen av boken. Det synes jeg han i stor grad har lyktes med.

(Bokomtalen er tidligere publisert på religionogsamfunn.blogspot.com) ■

Olav Hovdelien

**MODERNISTISK KUNST
UTFORDRINGER PER THOMAS
ANDERSEN: MODERNISME:
TVERRESTETISKE PEILINGER I
MUSIKK, BILLEDKUNST OG
LITTERATUR.
FAGBOKFORLAGET,
BERGEN 2008; 200 PP.**

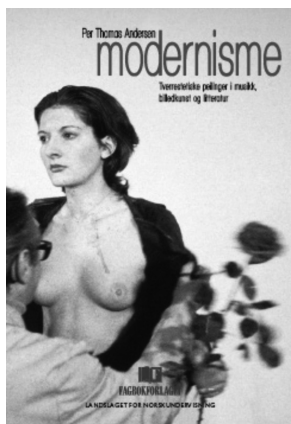
Den modernistiske kunsten som brøt fram ved overgangen til det 20. århundre og hadde sin blomstringsfase framover mot 1950, kjennetegnes i første rekke av brudd eller en “bruddets estetikk”. Tradisjonell tonal musikk ble utfordret – først av såkalte atonale og siden av tolvtonale verker; det

figurative og naturalistiske maleriet ble konfrontert med en billedkunst hvor en brøt med fokuseringen på sentralperspektivet og la økende vekt på bildets flatedimensjon; den metriske diktningen med dens faste rytme og enderim måtte forholde seg til såkalt fri poesi. Det ekspressive spilte dessuten en viktig rolle her, framfor alt innenfor den tidlige modernismen.

I dag befinner modernismen seg i en spenningsfylt situasjon: Fra en side sett framstår den i manges øyne som lite moderne – modernismen har på sett og vis blitt “gammeldags”. Samtidig evner denne hundre år gamle kunstneriske retningen fortsatt å provosere på flere hold. Hvem har ikke hørt folkets litaner i møte med modernistisk billedkunst: “Unga mine kunne ha gjort det der minst like bra.” Eller det uforliknelige “hva er det for noe” – som om kunst alltid må “være” noe.

Uansett hva en måtte mene om modernismen, inntar den en absolutt nøkkelrolle i kunsthistorien. Det er derfor gledelig å kunne gjøre oppmerksom på en kortfattet, men like fullt kyndig og svært pedagogisk innføring i dette kulturelle landskapet. Bokens forfatter, Per Thomas Andersen, er professor i litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo. Han har også tidligere markert seg som en begavet formidler, se framfor alt *Norsk litteraturhistorie* fra 2001.

I *Modernisme* handler det primært om den estetikk som ligger til grunn for og

kommer til uttrykk gjennom den modernistiske kunsten. Mens de tre første kapitlene redegjør for sentrale historiske utviklingstrekk, preges de tre påfølgende av en fenomenologisk tilnærming med vekt på stedets, selvets og kroppens betydning. Andersen framhever modernismens bruddkarakter og dens tilknytning til en bruddets estetikk. Samtidig peker han på disse kunstneriske uttrykkenes forankring i industrisamfunnets konsolidering og den nye bykulturens frammarsj, men også i menneskets opplevelse av eksistensiell rotløshet i møte med det nye og den desperasjon som 1. verdenskrig medførte. Marx, Nietzsche og Freud nevnes som sentrale premissleverandører her.

Jeg må medgi at jeg ikke alltid føler meg like overbevist av forfatterens valg og synspunkter. I avsnittene om musikken blir den neoklassisistiske russisk-ortodokse dandyen Igor Stravinskij tillagt en i overkant sentral rolle. Litteraturlisten domineres av anglo-amerikanske aktører på bekostning av sentrale tyske bidrag (jfr. bla. Wolfgang Welsch). Jeg vil dessuten hevde at modernismens røtter i og oppbrudd fra seinromantikken er minst like viktig som Andersens gjentatte utgreiinger om forholdet til postmodernistisk kunst. I denne forbindelse går dessuten forfatteren etter min oppfatning vel langt i retning av å understreke kontinuiteten. Den såkalte postmodernismen preges jo ofte av historieløs og stuntpreget sitering og kan følgelig "likne" på det aller meste. Ellers skjemmes noen av bokens kapitler av oppramsing av kunstverk som mange nok har begrenset eller ingen kjennskap til. Og i lengden blir det litt slitsomt med konsekvent feilskrevne kunstnernavn – Olivier Messiaen blir Oliver, Georges Rouault blir George, Georges

Braque blir også George etc. Katolikker vil kanskje også besvære seg over at Aquinas' *Summa Theologica* refereres til som *Summa Teologica*.

Dette er imidlertid langt på vei småpirk. Mye viktigere er det å få slått fast at Per Thomas Andersen har levert en velskrevet, spennende og lærerik framstilling av en hovedretning innenfor den "nye" kunsten – en retning som dessverre er i ferd med å bli innhyllet i glemselens skjær. Det tverrdisiplinære grepet med fokus på musikk, billedkunst og litteratur fungerer dessuten svært godt. Boken anbefales derfor på det varmeste for alle som ønsker å sette seg inn i den modernistiske kunstens enorme bredde og rikdom. Den kan videre utgjøre en motvekt mot det hukommelsestapet postmodernismen har påført oss. For øvrig spør jeg uten blygsel: Hva har en nokså skåltom Jeff Koons å stille opp mot Picasso og Braque, Kirchner og Nolde, Kandinskij og Werefkin?

Vil så den modernistiske kunsten ha relevans innenfor en kirkelig eller katolsk ramme? Etter mitt syn har den definitivt det – særlig på tre felter: For det første har vi akutt behov for korrektiver i forhold til et på mange hold ensidig retrospektivt kultursyn med massive nostalgiske trekk. Dernest trenger vi kunst som sjokkerer og provoserer – og slik vil kunne bidra til å røske oss ut av dvask åndelig selvtilstrekkelighet. For det tredje egner den modernistiske kulturen seg spesielt godt til å løfte verden, i dens "grufulle skjønnhet", inn i kirkens rom og vår messefeiring. Dette er av helt fundamental betydning, uendelig mye viktigere enn prestens vending *ad orientem* og alterets plassering: For uten verdens nærvær kan vi ikke feire gudstjeneste i "ånd og sannhet". ■ *Ola Tjørhom*

Bokanmeldelser

**HARALD OLSEN:
ØKENVIND, ARVEN
FRA ØRKENENS FEDRE
OG MØDRE.
C/VERBUM FORLAG
2008.**

“Med spiritualitet menes her den måten troen ytrer og manifesterer seg på i menneskers liv”, skriver Harald Olsen i forordet til sin bok “Ørkevind; arven fra ørkenens fedre og mødre.” Dette er en påfallende vid definisjon av begrepet “spiritualitet.” Forfatteren vil tydeligvis ha det hele med, og det virker som han somme tider mister oversikten i sitt eget manuskript. Johannes Kassianus gis en kort biografi s. 29-30, og den gjentas s. 58. Begge steder staves titlene på hans hovedverker *Collationes* og *Institutiones*, galt. Fortellingen om hyenen som fikk sine blinde hvalper helbredet, kommer på s. 84, her gir Makarios et bukkeskinn som hyenen i takknemlighet skjenket ham, til Melania. På side 114 skriver Olsen at Makarios selv brukte bukkeskinnen som liggeunderlag hele livet. Beholdt Mararios skinnen, eller ga han det bort? - Ephraim Syrerens behandling først i kapitlet “Pilegrimsvandring i hymneform”, og en gang til, i “Tre store”.

Origenes presenteres s. 54-56, uten at hans tanke om alle tings gjenopprettelse - apokatastasis - blir nevnt. Ifølge denne teologien skal selv djevelen omvende seg og marsjere inn i himmelen med de hellige på den ytterste dag. Siden Skriften ikke har noe grunnlag for en slik lære, er Origenes ikke “Sankt Origenes”, mens de

rettroende kirkefedrene kalles “Sankt Athanasios” og “Sankt Johannes Chrysostomos”. Tanken om apokatastasis kommer i Olsens bok først i behandlingen av Origenes`elev Evagrius, s. 64-70. π

Og så en liten bemerkning til språket. Arendalsdialekt er sjarmerende, men på trykk virker former som “sjela”, “cella”, “skystøtta” (s. 49), og å “legge hånda på evangelieboka” (s. 65) ikke som behagelig

riksmål. “Himmelriket” kalles “det himmelske kongedømme”, (s. 60) noe som røper at forfatteren har lest tekstene i engelsk oversettelse - “the Kingdom of heaven”.

Olsen opererer også med begrepene “den sanne, forente kirken” (s. 144) eller “den samlede” kirke, - “den ene og samlede kristne kirke, med paven som det udiskutable overhode”. (s. 165). Er det for farlig å skrive “katolsk”?

Det positive ved forfatterens prosjekt er, at han likesom de svenske Peter Halldorf og Samuel Rubenson, vil gjøre ørkenfedrenes tradisjon kjent av folk som har lært at lyset kom med Luther. Han går ut fra at leseren mener at det er motsetning mellom tro og fornuft, i det han skriver setninger som “Han behersket hele sin samtids kunnskaptilfang og filosofi, MEN var samtidig en from troende.” (s.54). For lesere kjent med “new age”, skriver han at målet for munkens askese er å komme til “et høyere bevissthetsnivå”. (s. 46) - et uttrykk som neppe er kommet hit med ørkevinden fra Egypt.

Med henvisning til Laura Swan: “The forgotten desert mothers”, New York, Paulist Press, 2001), siterer Harald Olsen

et ordinasjonsrituale for diakonisser, og mener at kvinner inntil 700- tallet ble vigslert til denne tjenesten. (s. 109). For en romersk katolsk leser er det et interessant spørsmål om denne vigsling var den sakramentale ordinasjon. I så fall vil kvinnen kunne ordineres også idag. Men dette spørsmålet kan man naturligvis ikke finne svar på i denne boken. Kirken forsøker stadig, for å finne ut av om ordinasjon av kvinner er del av tradisjonen.

Når Olsen beskriver munkevesenet i Vesten, nevner han "munken" Pelagius' forkynnelse i Roma, og at denne førte til konflikt og mistillit til predikanten. Men det forklares ikke hvilken vranglære Pelagius forkynte og hvorfor Kirken måtte ta avstand fra hans teologi.

Olsens fremstilling har oftest form av fortellinger, i enkelte tilfeller beretninger om han egen opplevelse av reisen til en irsk klippeøy, eller båtreisen til gamle Valamo i Ladogasjøen. Men oftest gjengir han nedarvede fortellinger om legendariske munkes. Lesningen er slik fornøyet og underholdende, og jeg har hørt lesere rose boken som en appetittvekkende første innføring i tradisjonen fra ørkenfedrene. Likevel er hagiografi som kjent en genre med sine konvensjoner, så fortellingene blir stereotype. Som Olsen skriver om den russiske "hellige dåre": "...populariteten slo også ut på den måten at vanlige helgeners vitaer i senere utgaver ble tilført karakteristiske dåretrekk."

Når en leser om de russiske munkenes strid mellom dem som ville besitte eiendommer - på et tidspunkt eide klostrene en tredjedel av Russlands jord, og et kloster eide 100 000 livegne - og

munker som ville leve uten jordeiendommer, blir en slått av romersk katolsk visdom: Franciscus og Dominikus som ikke ville besitte jord, stiftet tiggerordnene. Og de klassiske klostrene og tiggerordnens konvent lever side ved side den dag i dag.

Undertegnede hadde utbytte av fremstillingen av den russiske og nordiske oppfatning av naturen - og dyrene. Skaperverket er i ferd med å helliggjøres i kraft av at Gud ble menneske. Her finner vår tids patriark av Konstantinopel Bartolomeus I motivet for sitt engasjement i naturvern.

Boken har 34 sider noter og bibliografi. Likevel savner en et navneregister. Hvis man f.eks. vil finne tilbake til Olsens gjenfortelling av legenden om Kong Arthur, hans fremstilling av Andrei Rublov og Treenighetsikonet, eller hans skisse av Valamo-klostrenes historie, er eneste utvei å bla! Man savner også kart. Ellers har forlaget gitt boken vakkert utstyr og den er trykket på godt papir.

Harald Olsens bok vil bli riktig god, hvis den kommer i en ny og omhyggelig revidert utgave! Kanskje kunne en undertittel da røpe, at halve boken handler om irsk og russisk kirkehistorie og spiritualitet, noe man nå ikke kan se når boken ligger i bokhandelen.

Forfatteren ser ørkenvindens fremtid i nye kommuniteter for folk av begge kjønn, som ofte beholder i sitt sivile yrke. Han er selv fristet av tanken på en slik livsform, gjetter man. Mon ikke de tradisjonelle monastiske klostre også har en fremtid? Det bygges ved Levanger! ■

f. Arne Fjeld, O.P.

SVANESANG FRA EN STANDHAFTIG KATOLSK “MODERNIST”

Det er høyst forståelig at folk reagerer på provoserende utspill. Men mitt nærvær i spaltene i St. Olav nr. 3/09 oppleves som litt i meste laget. I tillegg til egne bidrag om Geirr Tveitt og katolske bloggere, inneholder heftet tre artikler som knytter til min kronikk i Morgenbladet (13-20. mars, se også St. Olav 2/09) om SSPX-kalamitetene og kirkens forhold til den moderne verden. Av tidsmessige hensyn må jeg nøye meg med en kort respons i denne sammenheng – ment som en slags svanesang.

1. Aller viktigst er det å korrigere en pinlig feil i min omtale av Reidar Storaas' spennende og lærerike biografi om komponisten Geirr Tveitt: I bokmeldingens sjette avsnitt skal det selvfølgelig stå at “[Tveitt] var også opptatt av den franske impresjonismen...” – og ikke “ekspresjonismen”. Denne rettelsen ble forsøkt formidlet til redaksjonen, men synes dessverre å ha kokt bort i kålen.

2. Øyvind Varkøy gir til beste et lengre opus om det moderne og såkalt postmodernisme. Han har åpenbart en affinitet til sistnevnte fenomen, noe jeg ikke har. Nå er jeg fullt oppmerksom på at moderniteten har tvetydige trekk, særlig sett i etterpåkløskapens blendende lys. Men dette var ikke temaet i Morgenblad-kronikken. Det må være tillatt å si at kirken og dens ledelse p.t. sliter med forholdet til verden, uten å dra regla om modernitetens forsyndelser. For meg er det smått utrolig at en prøver å nedtone dette problemet i dagens

kirkelige situasjon. Og selv om “den moderne verden” ikke alltid er et honnør-begrep, aktualiserer det en definitiv realitet – også for katolikker. Varkøy synes ellers å forvente samme presisjonsnivå i et avisinnlegg som i en avhandling, noe jeg ikke makter å leve opp til. Samtidig kunne vel hans egen presisjon tidvis ha vært bedre. Et eksempel på dette er omtalen av den “radikale ortodoksi”, en abstraherende teologisk strømning som etter mitt syn verken er spesielt radikal eller ortodoks. Mest påfallende er utsagnet om at “religiositeten i sitt vesen (!) ... er førmoderne”. Hvis dette betyr at troen er en slags fortidslevning – et depositum fra *anno dazumal*, har nok et prekonsiliært anliggende fått sin renessanse. La meg for ordens skyld få føye til at jeg aldri har “puttet [Sammut og Berggren] i bås” med Holocaust-fornekteren Williamson.

3. Til Uta Heim vil jeg gjenta det jeg allerede har sagt flere ganger i forbindelse med debatten om Morgenblad-kronikken: Jeg mener slett ikke at kirken skal “tilpasse seg” den moderne verden. Og kulturkritikk i vid forstand er en helt fundamental kirkelig oppgave. Mitt poeng er at tidligere tiders massive katolske antimodernisme utgjør et håpløst blindspor, samt at en saksvarende forståelse av verden og en tilnærming til den med et åpent sinn er avgjørende forutsetninger for kirkens misjon.

4. Det gleder meg at pastor Oddvar Moi vil la mine kritiske syns-

punkter på blogginga “være en oppfordring til å tenke enda grundigere igjen – hvordan [han] bør framstå som prest – også på internett”. Jeg kvitterer med at Mois redigering av bloggen de siste par månedene, dvs. etter at jeg formidlet mine reaksjoner til ham, har inkludert visse korrigerende perspektiver. I lys av dette drister en seg nesten til å tenke den formastelige tanke at ens korte aktive katolske liv kanskje ikke har vært totalt forgjeves. Men Moi bør også justere feilaktige påstander om messens fellesskapsdimensjon.

5. For meg har våren og forsommerens hete diskusjoner artet seg som en delvis smertefull lærdomsprosess om dagens norske katolisisme. Jeg viser særlig til følgende momenter: Si aldri ett eneste positivt ord om moderniteten; det

vil kun utløse antimoderne skred. Forsøk dernest ikke å holde liv i visjonene fra Vaticanum II; det vil avstedkomme de mest bisarre tolkninger av konsilet. Og – framfor alt – gi aldri uttrykk for noe som kan leses som kritikk av Den hellige fader; slikt oppfattes som et veritabelt forræderi. Dette får en ta til etterretning, for virkeligheten lar seg knapt bekjempe. Men jeg vil ikke legge skjul på at kombinasjonen av ideologisk fundert nykonservatisme og *Konzilsvergessenheit*, modernitetsangst og betongkatolsk nostalgi medfører stadig større pustebesvær – ikke minst på grunn av disse holdningenes sterke nærvær i Oslo katolske bispedømme. Nå kan ingen av oss få det akkurat som vi vil i kirken. Men det blir i lengden tungt å ikke kunne puste fritt.

■ *Ola Tjørhom*

Leserinnlegg om blogging. En bemerkning til debatten i forrige nummer

EN LITEN ALVORLIG LEK MED BLOGGING OG KNIIVSTIKKING

Jeg er helt sikkert en gammeldags person. Det varte i mitt voksne liv adskillige år før jeg anskaffet med en radio. Og TV, eller fjernsyn, har jeg fremdeles ikke anskaffet meg; det er jo bare til å kaste

bort tiden. Men jeg er klar over at jeg derved stenger meg ute fra den moderne verdens mange hjelpemidler for en som skriver og publiserer. I året 1963 utgav jeg min doktoravhandling, *Zwischen Himmel und Erde*. Den skrev jeg på en god, men gammeldags skrivemaskin, og en venn av meg, som drev et boktrykkeri,

Leserinnlegg

anskaffet en hypermoderne settemaskin for egenhendig å trykke min bok. Boken kom ut og ble overraskende nok lest av fagkolleger og flittig anmeldt og diskutert i hele den vestlige verden. Noen roste meg, andre var rasende uten å kunne si hvorfor de var det. Noen av dem nøyet seg med å si, at de ikke var vant til å tenke på den måten! I Tyskland kom det anmeldelser som fylte hele avissider, i Brussel likedan, og fra England het det, at jeg hadde skrevet boken som en engelsk forsker lenge hadde drømt om å kunne skrive. Alt dette oppnådde jeg uten noe elektronisk hjelpemiddel, som noen år senere begynte å erobre verden.

Omsider lærte jeg vel at hovedinstrumentet i denne nye teknikk, computoren, med fordel kunne benyttes som en avansert skrivemaskin, men dermed ble det. Eller for å si det med en liten vri på et velkjent Wessel-sitat: "For annet bruker jeg den ikke". Og jeg har nå i flere årtier arbeidet videre på mim gamle måte og publisert flere bøker og enda flere større eller mindre artikler og studier, publisert på forskjellige språk i forskjellige land.

En unntagelse måtte jeg gjøre da jeg ble innbudt til å skrive et bidrag i et festskrift til en kollega ved et afrikansspråklig universitet, i Syd-Afrika. Da måtte min tekst oversendes elektronisk og i en bestemt typografi. Til forsendelsen fikk jeg hjelp av mitt fakultets orakeltjeneste. Nei. Det er ingen trykkfeil. Universitetet i Oslo har fått en orakeltjeneste, og det er vel kanskje det mest fantastiske! - så lenge etter oldtiden! - Senere forstod jeg, at selv om jeg personlig ikke hadde noen fordel av den

elektroniske forsendelse, så var den til stor hjelp for festskriftredaksjonen.

Det er klart at en slik likegyldig holdning overfor det elektroniske resulterer i en isolasjon fra en del av den verden som omgir en, mange ord og begreper befinner seg likesom utenfor en, f.eks. Podcast - hva er det? Men nettopp det ordet har jeg en bestemt følelse av, at det ikke angår meg. Men derimot ord som blogg, blogge, blogging o.s.v. irriterte meg på en slik måte, at jeg plutselig grep til en ordbok for å se. Jeg hadde vel en følelse av at ordet var engelsk, men stor var overraskelsen da det viste seg at min Riksmålsordbok fra forrige århundre, som min hånd tilfeldigvis hadde fått fatt i, hadde det rotnorske verb å blogge i sitt vokabular. Og hva står det for? Etter å ha lest forklaringen som min ordbok gav, kunne jeg tyde ordet som å knivstikke. Redselsfullt! Riktignok gjaldt det fisk, og ikke mennesket, Men fisken er jo også et hellig symbol og bør i alle fall om sådant ikke knivstikkes. Hva kan pastor Oddvar Moi, som jeg personlig kjenner som en edel og fin prest, ha med et slikt forferdelig begrep å gjøre? Han liker jo, ifølge hans egne ord, å blogge!!!

Vi har her med to homonymer å gjøre, det ene fra norsk, det andre fra engelsk, som føres sammen i ett av de to språk. De er like i sin grunnform - som homonymer alltid er - men spriker ekstremt i betydning.

Hva gjør man? Selv vil jeg nå, etter min oppdagelse, ha vanskelig for å holde knivstikkeren borte fra mitt indre øye, når jeg hører tale om blogg, blogge og blogging. ■ *Kåre Langvik-Johannessen*

I. Den norske kirke

Jugust var det 20 år siden jeg forlot Den norske kirke etter bl.a. ti års prestetjeneste der og ble opptatt i Den katolske kirke som to år senere gjorde meg til katolsk prest. For ti år siden skrev jeg et “tanker for helgen”-innlegg i “Nordlands-posten” der jeg trakk frem alle vel-signelsene jeg hadde opplevd gjennom Den norske kirke. Noen undret seg og lurte på om jeg egentlig angret på at jeg hadde konvertert ti år tidligere.

Det har jeg aldri gjort, men det ville vært ille om et slikt skifte skulle innebære blindhet for det positive i Den norske kirke. Men derfor kan jeg bruke dette 20-års-“jubileet” til å gjøre noe annet, nemlig trekke frem enkelte andre og nyere ting som jeg legger merke til i Den norske kirke, og som gjør meg trist.

Og da tenker jeg ikke på f.eks. synet på homoseksualitet og likekjønnede ekteskap. Der er det nok en utvikling på gang i Den norske kirke som jeg setter lite pris på. Men det dreier seg om en ideologisk begrunnet og villet utvikling. Jeg er uenig i teologien som ligger bak. Men jeg må ta til etterretning at noe jeg av teologiske grunner har forlatt, går sine egne teologiske veier.

Nei, jeg vil trekke frem noen andre ting som knapt springer ut av spesielt luthersk eller protestantisk teologi.

Prestenes arbeidstid og -vilkår har jeg inntrykk av at har forandret seg mye på tyve år. Og sett fra en fagforeningssyns-

vinkel har det sikkert vært en positiv utvikling. Antall frisdager er økt betraktelig. Forskjellige vaktordninger og økonomisk kompensasjon for “ubekvem arbeidstid” er innført. Jeg kjenner ikke detaljene, men mener å se en nokså klar utvikling som enda ikke er til ende. Men hva er prisen for slikt? – Selvfølgelig at bevisstheten om åndelig totalansvar for betrodde mennesker erstattes av holdningen at man skal utføre bestemte mål-bare oppdrag. At søndagen med dens hovedgudstjeneste ikke er det som mer enn noe annet gir mening til alt annet presten foretar seg. At det å være prest er basert på en “vielse” (ordet har mange betydninger, i mer enn en luthersk ordinasjonspreken er håndpåleggelsen blitt tolket i lys av offer-innvielsen i 3.Mos 16, 21) og ikke på et sekulært ansettelsesforhold, utydeliggjøres.

Det har oppstått en pressede-batt om begravelserbyråene har stjålet noe av prestenes enemerker. Fra begravelserbyråhold har man svart at mens de holder åpent 24 timer i døgnet 365 dager i året, er prestene mye vanskeligere tilgjengelig før en begravelse. Stemmer det, bekrefter det noe av det som er sagt ovenfor.

Sognegrensenes reduserte betydning ved at prestene nå er ansatt i prostiet og gjerne kalles sogneprester uavhengig av sogneansvar, forsterker inntrykket av presten som en funksjonær som ikke primært har ansvar, men som skal utføre en jobb. Også i min tid hjalp vi hverandre på

Blikk på tiden

tvers av prestegjeldsgrensene, men uten at vi formelt stod til disposisjon for prostene. Nå er vel ikke utviklingen gått så langt som det en tid kunne se ut til, men jeg aner negative trekk. Inntreffer et tragisk dødsfall om kvelden, er det stor forskjell på om dødsbudet bringes av “vakthavende prest” som kanskje har høy pastoralteologisk utdanning, men siden ikke får mer med de pårørende å gjøre, eller om det bringes av den lokale prest som siden vil ta seg av begravelse, følge opp familien og som dessuten er bosatt i det aktuelle nærområde. Prisen for bedre arbeidsforhold for prestene og et mer “fleksibelt presteskap” for prostene, kan lett bli at prestene bli uinteressante for folk flest – som i Kirken gjerne vil se “noe annet” enn det de ser over alt ellers i samfunnet. Og “sognet” (menigheten) – som er mer fundamental i luthersk enn i katolsk kirkeforståelse – blir faktisk mindre sentral som arbeidsenhet enn både katolsk og økumenisk praksis skulle tilsi!

Juridisering og byråkratisering. Sammen med dette har det skjedd en voldsom styrking av kirkerettstenkningen (noe jeg som kanonist selvfølgelig ikke i og for seg har noe imot) sammen med en tilsvarende byråkratisering. Dette har sikkert flere årsaker, men det kan se ut som om det er en ulykksalig bivirkning av Den norske kirkes relative selvstendigjøring i forhold til stat og kommune, kombinert med tanken om de “valgte organers” førende funksjon, og med et mer eller mindre krampeaktig behov for “reglementer” samt “daglige ledere” ved siden av eller over presteskapet. Sekulær terminologi som ofte tas i bruk, frykter jeg vil gjøre Kirken mindre tiltalende i et samfunn som har mer enn nok av dette fra før. Jeg lur

dessuten på om ikke noe går galt i selve kirke-forståelsen og nådemiddelforvaltningen dersom ikke det nødvendige byråkrati i Kirken sees som støttefunksjon for nådemiddelforvaltningen, og som intet annet. Det er ikke til hinder for å engasjere legfolk til oppgaver.

Byråkrati koster. Heri ligger nok også noe av forklaringen på at Den norske kirke hele tiden mener seg å få for lite tilskudd fra kommunene. Min erfaring – med svært mange kommuner – er nemlig at kommunenes tilskudd til oss pr. medlem gjennomgående øker mer enn vanlig prisutvikling.

Liturgireform. Midt oppe i dette ser det ut til å komme en liturgireform med stor lokal valg- og formuleringsfrihet som nok har i seg positive muligheter, men som i høy grad også åpner opp for at gudstjenesten kan bli noe helt annet enn å ta vare på og bruke det vi har fått overdratt (jf. 1.Kor 11, 23) fra tidligere tiders søsken i troen. Ideelt skulle man nøydt meg med én liturgisk bok, nemlig Bibelen. Alt annet liturgisk burde vokse frem fra troens liv. I praksis finnes ingen liturgisk kompetanse i lokalmenighetene som kan måle seg med den innsikt og kraft som ligger i Kirkens samlede liturgiske arv. Derved står man i fare for at lokalt skapt liturgi blir sær og fattig, basert på lokale “juridiske vedtak”. Også det svarer dårlig til folks rettmessige forventning om møte med det hellige, tidløse og universelle i kirken.

Jeg håper vi på katolsk hold klarer å unngå å følge Den norske kirke i en del av dens utviklingstrekk, og jeg vil – for Den norske kirkes egen skyld – håpe og ønske at den klarer å innse at alt som går “fremover”, ikke uten videre går i god retning. ■ Msgr. Torbjørn Olsen

II. Statskirkens medlemsregister

For n-te gang har dobbeltregistreringsproblematikken igjen dukket opp. Landets frikirkesamfunn, andre religioner og Human Etisk Forbund blir nektet offentlig støtte for de av våre medlemmer som – oftest med urette – står i Den norske kirke (Dnk) sitt medlemsregister. På ulike nivåer i Den katolske kirke i Nord-Norge har jeg gang på gang støtt på disse problemene.

Det lovmessig alvorligste er § 3, nr. 2, i kirkeloven som legger opp til aktiv diskriminering av frikirkelige samfunn ved bestemmelsen om at barn fra fødselen av regnes å høre inn under Dnk dersom en av foreldrene er medlem der, uansett hva den andre er. Vil foreldrene ha katolsk dåp og medlemskap i Den katolske kirke, må begge først melde barnet ut av Dnk. Ingen politikere har til nå mannet seg opp til å få bestemmelsen endret.

Et annet sjeldent trukket frem problem er de “hemmelige” strykinger av våre medlemmer. For Den katolske kirke i Nord-Norge gjelder det i år ca. 30 personer, noe som koster oss ca. kr 20.000 i tapte tilskudd. Strykningene henger igjen fra 2006, og staten nekter å opplyse hvem de strøkne er. Det ville nemlig røpe for oss hvem av våre medlemmer som står som medlem av Dnk (for de øvrige strøkne får vi ikke opplyst trossamfunn), og en slik opplysning strider mot personvern-hensynet. At staten selv er årsak til dette, spiller ingen rolle, heller ikke at trudemssamfunnslova her settes klart til sides. Staten sier at loven må vike for stortingsvedtak og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Derimot har staten ikke brydd seg om en få “rettet opp” loven. Og det spiller heller ingen rolle at vi ved denne strykningsform blir helt ute av stand

Blikk på tiden

til å oppfylle vår lovpålagte plikt til å holde orden på våre registre.

For å skjule disse strykinger får vi ikke opplyst direkte om dem, men kun gjennom en kryptisk fotnote, samt dersom vi selv kontrollsummerer det totale strykningstall og de spesifikke strykningstallene. Da fremkommer en differanse som viser seg å være de hemmelige strykninger.

Som bispedømmeadministrator i Tromsø påklaget jeg i 2007 til departementet fylkesmannens (i realiteten Brønnøysundregistrenes) navnlig og hemmelige strykninger. Den klage har Trond Giskes departement ennå ikke rukket å behandle. Det samme gjorde jeg i 2008 og sendte i tillegg med en haug med underskrevne erklæringer fra folk om at de ikke tilhørte noe annet samfunn enn Den katolske kirke, og at de heller ikke aksepterte at andre samfunn tok dem med på sine lister. Heller ikke den klage har departementet rukket å behandle. Men mange av de nevnte personer er også i 2009 blitt strøket av fylkesmannen som dobbeltregistrerte!

Alle kan gjøre feil. Her dreier det seg dog ikke om enkeltfeil, men om en systemfeil fra statens side vedrørende dens egen kirke, og den systemfeil skal livssynsminoritetene betale for. Man prøvde nemlig å lage medlemsregister for Dnk ved å ta utgangspunkt i folkeregisteret, og så begynte man å stryke dem man hadde grunn

til å tro ikke var medlem av Dnk! Har noen hørt om å rette baker for smed...

Det er i dag Trond Giske (Ap.) som sitter med ansvaret for problemene. Men det kan se ut som om det foreligger en vanhellig allianse mellom Arbeiderpartiet og Kristelig folkeparti mot livssynsminoritetene. For det var Valgerd Svarstad Haugland (Kr.f.) som satte i gang med å plage oss utenfor statskirken da hun 9. desember 2004 som kirke- og kulturminister bestemte at § 5 i forskrift om Dnk's medlemsregister med øyeblikkelig virkning skulle endres slik at registeret kunne brukes mot minoritetenes registre. Før det hadde man vært edruelig nok til å si at Dnk's såkalte medlemsregister ikke kunne brukes slik.

De nå utsendte valgkort viser hvem som står i Dnk's medlemsregister. Men dette holder ikke for å rette opp følgene av en systemfeil. Forsøker man å løse en addisjonsoppgave ved hjelp av subtraksjonsmetoden, blir det feil, uansett hvor mange ganger man subtraherer, okke som... Det finnes bare en løsning: kaste det nåværende register og begynne fra bunnen av ved hjelp av kirkebøkene. Dét har mang en matematikkelev måtte erfare som prøve seg på en snarvei. Men høyere opp er det visst mer lærevegning. Inntil så skjer, bør i hvert fall § 5 i medlemsregisterforskriften få tilbake sin gamle ordlyd. ■ *Msgr. Torbjørn Olsen*

Adresse:

B-BLAD

Retur: Tidsskriftet St. Olav.
Akersvn. 16, 0177 Oslo

Porto betalt
ved innlevering P.P.
Norge / Norvège

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

“Etter dette trakk mange av disiplene seg unna og gikk ikke lenger omkring sammen med ham. Da spurte Jesus de tolv: ‘Vil også dere gå bort?’ Simon Peter svarte: ‘Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror og vet at du er Guds Hellige.’”

Joh 14, 66-69